

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра адміністративного права

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для підготовки до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни **«АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО»**

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»

Харків – 2023

Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Адміністративне судочинство» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2023. 41 с.

Укладачі:

Балакарєва Ірина Миколаївна –

асистент кафедри адміністративного права, кандидат юридичних наук,
доцент

Марченко Олена Олександрівна –

старший викладач кафедри адміністративного права, кандидат юридичних
наук, доцент

Писаренко Надія Борисівна –

доцент кафедри адміністративного права, доктор юридичних наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри адміністративного права
(протокол № ** від ** 2023 р.)

Завідувач кафедри – **Гарашук Володимир Миколайович**, професор кафедри адміністративного права, доктор юридичних наук, професор

ЗМІСТ

1	Загальна інформація	3
2	I. Завдання для підготовки до практичних занять	5
3	II. Самостійна робота	39
4	III. Рекомендовані джерела	40

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

У Методичних рекомендаціях представлено завдання для підготовки до практичних занять, визначено форми самостійної роботи, а також окреслено джерела, ознайомлення з якими сприятиме опануванню навчальної дисципліни «Адміністративне судочинство».

Матеріали Методичних рекомендацій розміщено також на Порталі навчальних електронних інформаційних комплексів (НЕІК) у дистанційному курсі «Адміністративне судочинство»* (далі – *Дистанційний курс*).

Завдання сформовано для 17 практичних занять.

Підготовка до кожного заняття передбачає вивчення запропонованої літератури, роботу із текстами нормативно-правових та/або судових актів. До кожного заняття потрібно підготувати усні відповіді на сформульовані запитання, а також виконати письмові завдання. Більшість з письмових завдань є ситуативними.

Тексти рішень письмових ситуативних завдань необхідно викладати відповідно до наступної схеми:

А. На підставі ознайомлення із фактичними обставинами сформулювати питання для з'ясування.

Б. Обрати прийнятні для даних фактичних обставин нормативні правила.

В. Навести аргументи правової оцінки фактичних обставин і «підвести» ці обставини під нормативні правила, що визначені на попередньому етапі.

Г. Сформулювати висновок стисло, зрозуміло. Він має вміщувати відповідь на поставлене наприкінці завдання запитання.

Рішення письмових завдань мають бути розміщені на сторінці *Дистанційного курсу*.

На сторінці *Дистанційного курсу* можна ознайомитися із презентаціями лекцій, що супроводжують кожне заняття, а також виконати тестові завдання, які також додано до кожного заняття.

* URL: <https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=80>

І. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

З а н я т т я 1. Адміністративне судочинство: особливості запровадження в Україні, ознаки та відмінності від інших форм здійснення правосуддя

І. Нормативно-правові акти та література за темою заняття

Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

Про утворення місцевих та апеляційних адміністративних судів, затвердження їх мережі та кількісного складу суддів : Указ Президента України від 16.11.2004 р. № 1417/2004. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1417/2004>.

Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах : Указ Президента України від 29.12.2017 р. № 455/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/455/2017>.

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 6–14.

Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : навч. посіб. / за заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна. Київ : Старий світ, 2006. С. 77–100.

Писаренко Н. Б. Засади адміністративного судочинства (сучасний український контекст) : монографія. Харків : Право, 2019. С. 45–82.

ІІ. Завдання, що НЕ потребують письмового виконання

А. Для обговорення під час заняття підготуйте відповіді на наступні запитання.

1) Який нормативно-правовий акт вміщує визначення поняття «адміністративне судочинство»? На підставі аналізу нормативно закріпленого визначення вирізніть ознаки адміністративного судочинства.

2) З огляду на ознаки адміністративного судочинства назвіть відмінності між ним та такими формами здійснення правосуддя, як цивільне судочинство та господарське судочинство.

3) Чи вважаєте Ви, що в Україні існує потреба у запровадженні декількох форм здійснення правосуддя – адміністративного, господарського та цивільного судочинства? Наведіть аргументи на користь Вашої позиції.

Б. Для обговорення під час заняття підготуйте відповіді на наступні запитання.

Для підготовки відповідей належить ознайомитися із Законом України *«Про судоустрій і статус суддів»* та *Кодексом адміністративного судочинства України*. Відповіді супроводжуйте посиланнями на конкретні статті.

1) Які суди розглядають справи за правилами Кодексу адміністративного судочинства України?

2) Які суди формують систему судів спеціально утворених для розгляду справ за правилами адміністративного судочинства?

3) Які суди є судами першої інстанції в справах, що розглядають за правилами Кодексу адміністративного судочинства України?

4) Які суди є судами апеляційної інстанції в справах, що розглядають за правилами Кодексу адміністративного судочинства України?

5) Який суд є судом касаційної інстанції в справах, що розглядають за правилами Кодексу адміністративного судочинства України?

6) Знайдіть в Кодексі визначення поняттю «адміністративний суд». Чи в усіх випадках в статтях Кодексу для позначення суду, який є адресатом відповідного правила, вживають поняття «адміністративний суд»? Якщо ні, то наведіть приклади відповідних статей і надайте цьому пояснення.

III. Завдання для письмового виконання

Ознайомтеся із Кодексом адміністративного судочинства України (далі – Кодекс). На підставі аналізу положень Кодексу підготуйте відповіді на наступні питання. Відповіді супроводжуйте посиланнями на конкретні статті.

1) Знайдіть в Кодексі визначення поняттю «адміністративна справа». На підставі аналізу нормативно закріпленого визначення вирізніть ознаки адміністративної справи.

2) Чому для розгляду справи, якій притаманні ознаки адміністративної, запровадили спеціальні правила, об'єднані в Кодексі адміністративного судочинства України?

З а н я т т я 2. Законодавство про адміністративне судочинство

I. Нормативно-правові акти та література за темою заняття

Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 171² Кодексу адміністративного судочинства України від 08.04.2015 р. № 3-рп/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-15#Text>.

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 14–28.

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 141–142.

II. Завдання, що НЕ потребують письмового виконання

A. Ознайомтеся із Кодексом адміністративного судочинства України.

На підставі аналізу положень Кодексу підготуйте відповіді на наступні запитання.

1) Сформулюйте визначення поняттю «законодавство про адміністративне судочинство».

2) Які нормативно-правові акти охоплює поняття «законодавство про адміністративне судочинство»? Чи формують такі акти систему? Якщо так, то надайте перелік цих актів з огляду на їх юридичну силу.

3) Проаналізуйте статті 3 та 7 Кодексу адміністративного судочинства України. На підставі здійсненого аналізу поясніть, коли підлягає застосуванню кожна із цих статей. Чи пов'язані ці статті між собою? Якщо статті пов'язані, спробуйте сформулювати загальний перелік правил, які відображено в обох статтях.

Б. Продивіться Конституцію України і Закон України «Про Конституційний Суд України» і підготуйте відповіді на наступні запитання. Відповіді супроводжуйте посиланнями на конкретні статті.

1) Які положення Конституції України підлягають застосуванню для регламентації відносин, обумовлених розглядом і вирішенням судом адміністративної справи?

2) Чи можна вважати рішення Конституційного Суду України такими, що охоплюються поняттям «законодавство про адміністративне судочинство»? Наведіть аргументи на підтвердження Вашої точки зору.

ІІІ. Завдання для письмового виконання

Ознайомтеся із рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 171² Кодексу адміністративного судочинства України від 8 квітня 2015 р. і підготуйте відповіді на наступні запитання.

1) Чи можна положення даного рішення вважати такими, що вплинули на перебіг відносин, обумовлених розглядом і вирішенням судами певної категорії адміністративних справ? Відповідь обґрунтуйте.

2) Якщо відповідь на перше запитання так, то процитуйте відповідні положення і висловіть свою думку відносно того, в якій частині рішення адміністративного суду (вступній, описовій, мотивувальній чи резолютивній) суд міг би посилатися на положення даного рішення Конституційного Суду України.

З а н я т т я 3 . Законодавство про адміністративне судочинство

I. Нормативно-правові акти та література за темою заняття

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Серявін та інші проти України» від 10 лют. 2010 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_672.

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 14–28.

Махоуні П. Наскільки «цивільною» є державна служба? *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 1999. № 3. С. 169–184.

Писаренко Н. Б. Застосовність гарантій права на справедливий суд в адміністративному судочинстві: практика Європейського суду з прав людини та українські реалії. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3. С. 214–228.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Продивіться Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» і підготуйте відповіді на наступні питання. Відповіді супроводжуйте посиланнями на конкретні статті.

1) Які положення Конвенції підлягають застосуванню для регламентації відносин, обумовлених розглядом і вирішенням судом адміністративної справи?

2) Чи можна вважати рішення Європейського суду з прав людини такими, що охоплюються поняттям «законодавство про адміністративне судочинство»? Наведіть аргументи на підтвердження Вашої точки зору.

III. Завдання для письмового виконання

10 лютого 2010 р. Європейський суд з прав людини постановив рішення у справі *«Серявін та інші проти України»*, яким констатував порушення декількох прав, що належать заявникам та гарантовані Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Серед порушених прав і право на справедливий суд, складові якого, застосовні відносно даної справи, закріплено у п. 1 ст. 6 Конвенції.

1) Ознайомтеся із згаданим вище рішенням Європейського суду з прав людини. Чи вважаєте Ви, що дане рішення Європейського суду з прав людини вміщує положення, які впливають на сприйняття приписів Кодексу адміністративного судочинства України та/або корегують їх? Відповідь обґрунтуйте.

2) Якщо відповідь на перше запитання так, то процитуйте відповідні положення рішення і висловіть свою думку відносно того, в якій частині рішення національного суду (вступній, описовій, мотивувальній чи резолютивній) суд міг би посилатися на положення даного рішення Європейського суду з прав людини.

З а н я т т я 4. Принципи адміністративного судочинства

I. Література за темою заняття

Лекція «Верховенство права» Старшого судового лорда Великої Британії Томаса Бінгема (16 листопада 2006 р.). URL: <http://legalitas.com.ua/ukr-t-binrem-verhovenstvo-prava/>.

Доповідь «Верховенство права», схвалена Венеційською комісією на 86-му пленарному засіданні (25-26 березня 2011 р.). URL: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr.](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-ukr.)

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 28–46.

Писаренко Н. Верховенство права, конвенційні гарантії справедливого суду та принципи адміністративного судочинства. *Право України*. 2019. № 4. С. 55–76. URL: <https://independent.academia.edu/NadiyaPysarenko>.

II. Завдання, що НЕ потребують письмового виконання

A. Ознайомтеся із доповіддю Венеційської комісії «Верховенство права» 2011 р. (далі – Доповідь) і підготуйте відповіді на наступні запитання.

1) Які обов’язкові елементи (вимоги) верховенства права вирізняють укладачі Доповіді?

2) У чому полягає сутність кожної з вимог, якщо ставити їх до діяльності зі здійснення правосуддя?

Б. Проаналізуйте статтю 6 «Верховенство права» Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) і підготуйте відповіді на наступні запитання.

1) Про які елементи (вимоги) верховенства права згадано у тексті статті?

2) Як, на Вашу думку, можна пояснити те, що законодавець у тексті статті зосередив увагу на названих Вами елементах (вимогах) верховенства права?

3) Чи вважаєте Ви, що необхідно надати в тексті Кодексу інформацію щодо інших елементів (вимог) верховенства права, які не згадано у зазначеній статті? Якщо так, то поясніть, чому, на Вашу думку, всі елементи (вимоги) верховенства права потребують закріплення у нормах адміністративного процесуального закону.

III. Завдання для письмового виконання

A. Ознайомтеся із наступними судовими рішеннями[†]:

а) постанова Хмельницького окружного адміністративного суду від 1 жовтня 2013 р., судова справа № 822/3562/13-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33869545>;

[†] У судових рішеннях всі посилання на Кодекс адміністративного судочинства України в редакції від 2005 р. У такій редакції Кодекс діяв на дату постановлення рішень. Просимо на це не звертати уваги, оскільки для виконання завдання це не має значення.

б) постанова Хмельницького окружного адміністративного суду від 24 лютого 2014 р., судова справа № 822/543/14. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37466533>.

Б. Надайте відповіді на такі запитання:

- 1) У зв'язку із чим виник описаний у судових рішеннях спір?
- 2) В чому полягають розбіжності у позиціях сторін спору?
- 3) Яке із зазначених судових рішень виглядає для Вас більш обґрунтованим? Поясніть, чому Ви вважаєте таке рішення більш обґрунтованим. Які ще аргументи на додаток Ви навели би в такому рішенні?
- 4) Яке із зазначених судових рішень виглядає для Вас необґрунтованим? Поясніть, чому Ви вважаєте таке рішення необґрунтованим.

З а н я т т я 5. Принципи адміністративного судочинства

I. Література за темою заняття

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 28–46.

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 142–145.

Колпаков В., Гордєєв В. Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі в системі принципів адміністративного судочинства. *Право України*. 2014. № 3. С. 47–55.

Писаренко Н. Б. Засади адміністративного судочинства (сучасний український контекст) : монографія. Харків : Право, 2019. С. 186–193.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) та на підставі їх аналізу підготуйте відповіді на наступні запитання.

- 1) У чому полягає сутність принципу рівності учасників судового процесу перед законом і судом?

2) Чи охоплює принцип рівності учасників судового процесу перед законом і судом таку вимогу верховенства права, як заборона дискримінації та рівність перед законом? Надайте обґрунтування Вашій позиції.

3) Чи пов'язані між собою принципи рівності учасників судового процесу перед законом і судом, змагальності сторін, диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі? Якщо Ви вбачаєте такий зв'язок, стисло поясніть, в чому він полягає.

4) Сформулюйте стисло суть принципу офіційного з'ясування обставин у справі? Чому цей принцип запроваджено в адміністративному судочинстві? Як виявляється дія цього принципу у судовому процесі?

5) Чи впливає принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі на дію принципу змагальності сторін? Надайте обґрунтування Вашій позиції. Якщо Ви вважаєте, що впливає, наведіть приклади статей Кодексу, правила яких сформульовано з урахуванням такого впливу?

6) Чи впливає принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі на дію принципу диспозитивності? Надайте обґрунтування Вашій позиції. Якщо Ви вважаєте, що впливає, наведіть приклади статей Кодексу, правила яких сформульовано з урахуванням такого впливу?

III. Завдання для письмового виконання

Розв'яжіть запропоновану нижче ситуацію[‡].

Ситуація:

Товариство з обмеженою відповідальністю звернулося із позовом до податкової інспекції про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення і зобов'язання вчинити певні дії. Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін ухвалами апеляційного та касаційного судів, позов було задоволено. Однак Верховний Суд України постановою від 1 вересня 2009 р. (реєстраційний номер у Єдиному державному реєстрі судо-

[‡] Зверніть увагу, що ситуація виникла за часів дії Кодексу у редакції 2005 р. Вам необхідно обґрунтовувати своє рішення посиланнями на конкретні статті Кодексу у редакції 2017 р.

вих рішень – 4970766) рішення нижчих судів скасував і направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Ознайомтеся із зазначеним вище рішенням Верховного Суду України.

Чим обґрунтував свою позицію Верховний Суд України? Чи вважаєте Ви наведені Судом аргументи переконливими? Визначте, на характеристиці якого з принципів адміністративного судочинства зосередився Верховний Суд України. Наведіть приклади приписів чинного Кодексу адміністративного судочинства України, які побудовано з урахуванням дії цього принципу.

З а н я т т я 6 . Адміністративна юрисдикція

I. Література за темою заняття

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 148–153.

Кібенко О., Уркевич В. Підходи Великої Палати Верховного Суду до визначення юрисдикційності спорів. URL: https://sud.ua/ru/news/blog/164290-pidkhodi-velikoyi-palati-verkhovnogo-sudu-do-viznachennya-yurisdiktsiynosti-sporiv?fbclid=IwAR1AR7wIP-2E1DG2-pku6YtNanHFpyvTn2ieUdnMIn4Ru5Fi_ZRYF0U-OQI.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (Кодекс) та на підставі їх аналізу підготуйте відповіді на наступні запитання.

1) Спробуйте надати визначення поняттю «адміністративна юрисдикція». Які види адміністративної юрисдикції виокремлює законодавець в Кодексі?

2) Спробуйте надати визначення поняттю «предметна юрисдикція». Сформулюйте питання, на які можна знайти відповіді, ознайомившись із статтями, що об'єднано у параграфі 1 «Предметна юрисдикція» Глави 2 Розділу 1 Кодексу.

3) До яких статей Кодексу можна звернутися з тим, щоб визначити

ознаки правових конфліктів, що вирішують за правилами адміністративного судочинства? Назвіть такі ознаки та надайте їм характеристику.

III. Завдання для письмового виконання

Розв'яжіть запропоновану нижче ситуацію.

Ситуація:

К. вирішила звернутися до суду із позовом до податкової інспекції про визнання протиправними дій першого заступника голови інспекції й відшкодування моральної шкоди у розмірі 25 000 грн.

К. стало відомо про те, що перший заступник голови податкової інспекції звертався із запитом до міської клінічної лікарні про стан її здоров'я, про що був зроблений запис в її амбулаторній картці. К. двічі просила керівника податкової інспекції надати їй копії запиту та відповіді лікарні, однак останній не відреагував на її звернення. У К. залишилися копії відповідних заяв, надісланих керівникові податкової інспекції листом із повідомленням.

К. також вважала, що їй завдано моральної шкоди у розмірі 25 000 грн, оскільки внаслідок незаконного збирання керівником інспекції щодо неї інформації вона дуже знервувалася, вимушена була пояснювати всім своїм знайомим, у зв'язку з чим зазначений запит надіслано до лікарні.

Чи належить розглядати даний позов у порядку адміністративного судочинства?

З а н я т т я 7 . Адміністративна юрисдикція

I. Література за темою заняття

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 70–89.

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 149–153.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) та на підставі їх аналізу підготуйте відповіді на наступні запитання.

1) Які публічно-правові спори належать до предметної юрисдикції місцевих загальних судів як судів адміністративних? Чому, на Вашу думку, такі спори віднесено до предметної юрисдикції місцевих загальних судів як судів адміністративних?

2) Як обрати суд, якщо позивач заявив кілька пов'язаних позовних вимог? Сформулюйте відповідні правила.

3) Чи вправі адміністративний суд розглядати вимогу про відшкодування шкоди, заподіяної протиправним рішенням (дією, бездіяльністю) суб'єкта владних повноважень?

4) Сформулюйте запитання, на які можна знайти відповіді, ознайомившись зі статтями, що об'єднано у параграфі 2 «Інстанційна юрисдикція» Глави 2 Розділу 1 Кодексу. Надайте відповіді на такі запитання.

5) Сформулюйте запитання, на які можна знайти відповіді, ознайомившись зі статтями, що об'єднано у параграфі 3 «Територіальна юрисдикція» Глави 2 Розділу 1 Кодексу. Надайте відповіді на такі запитання.

III. Завдання для письмового виконання

Розв'яжіть запропоновану нижче ситуацію за схемою.

Ситуація:

Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) звернулося до Харківського окружного адміністративного суду із позовною заявою до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (Міністерство) про визнання нормативно-правового акта Міністерства протиправним та нечинним. Суддя, ознайомившись із позовною заявою, ухвалив рішення про її повернення у зв'язку із тим, що дана справа не належить до юрисдикції Харківського окружного адміністративного суду.

Чи відповідає законів рішення суду?

З а н я т т я 8. Суб'єкти адміністративного судочинства: суд

I. Нормативно-правові акти, судові акти та література за темою заняття

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «*Совтрансавто-Холдинг проти України*» від 25 липня 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_043#Text.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «*Сокурєнко і Стригун проти України*» від 20 липня 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_115#Text.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «*Олександр Волков проти України*» від 9 січня 2013 р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 89. Ст. 3307. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_947/.

Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

Ухвала Окружного адміністративного суду м. Києва від 1 квітня 2019 р., судова справа № 640/3748/19. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80892915>.

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 90–98.

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 153–157.

Писаренко Н. Б. Засади адміністративного судочинства (сучасний український контекст) : монографія. Харків : Право, 2019. С. 133–186. URL: <https://independent.academia.edu/NadiyaPysarenko>.

Руководство по статье 6 Конвенции «Право на справедливое судебное разбирательство» (гражданско-правовой аспект). URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_RUS.pdf.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Зверніться до пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (Конвенція), ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (Кодекс) та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» й на підставі аналізу приписів цих актів підготуйте відповіді на наступні питання.

- 1) Які вимоги стосовно організації діяльності суду можна виокремити, проаналізувавши пункт 1 статті 6 Конвенції?
- 2) Чи вжито в тексті Кодексу сполучення слів «суд, встановлений законом», «незалежний суд», «безсторонній суд»? Якщо так, наведіть приклади відповідних статей Кодексу?
- 3) Що, на Вашу думку, охоплює вимога «суд, встановлений законом»?
- 4) Що, на Вашу думку, охоплює вимога «незалежний суд»?
- 5) Що, на Вашу думку, охоплює вимога «безсторонній суд»?
- 6) Які правила Кодексу забезпечують дотримання вимог «суд, встановлений законом», «незалежний суд» та «безсторонній суд»? Наведіть приклади конкретних правил. Обґрунтуйте свою точку зору.

III. Завдання для письмового виконання

Грунтовно ознайомтеся із рішенням Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ, Суд) у справі *«Олександр Волков проти України»*.

Підготуйте відповіді на такі запитання, проілюструвавши їх посиланнями на текст рішення:

- 1) Про порушення яких конвенційних вимог заявляв Волков, звертаючись до Суду? Чи заявляв Волков про порушення вимог «суд, встановлений законом», «незалежний суд», «безсторонній суд»?
- 2) В чому полягало, на думку Волкова, порушення названих ним вимог?
- 3) Чи встановив ЄСПЛ порушення всіх тих вимог, про які заявляв Волков?
- 4) Порушення яких вимог було констатовано Судом?

5) Які зобов'язання на державу Україна було покладено цим рішенням Суду?

З а н я т т я 9 . Суб'єкти адміністративного судочинства: учасники справи

I. Судові акти та література за темою заняття

Про Довідку щодо вивчення та узагальнення практики застосування адміністративними судами положень Закону України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI «Про громадські об'єднання» : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України № 15 від 18 вересня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015760-15#Text>.

Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 10 жовтня 2013 р., судова справа № 2-а-3119/11. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/34194750>.

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 98–107.

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 157–162.

Писаренко Н. Б. Засади адміністративного судочинства (сучасний український контекст) : монографія. Харків : Право, 2019. С. 118–123.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) й на підставі їх аналізу підготуйте відповіді на наступні запитання. Відповіді на запитання супроводжуйте посиланнями на статті Кодексу.

1) Кого із учасників судового процесу вважають учасниками справи? Кого з учасників справи називають її сторонами?

2) Назвіть суб'єктів, яких вважають адміністративно процесуально правоздатними.

3) Назвіть суб'єктів, яких вважають адміністративно процесуально дієздатними.

4) Як в Кодексі визначено позивача?

5) Як в Кодексі визначено відповідача?

6) Хто з учасників публічно-правових відносин, з яких виникає спір, що належить вирішувати за правилами Кодексу, є позивачем в справі?

7) Хто з учасників публічно-правових відносин, з яких виникає спір, що належить вирішувати за правилами Кодексу, є відповідачем в справі?

8) Знайдіть в Кодексі статті, з текстів яких випливає, що суб'єкт владних повноважень може бути позивачем в адміністративній справі. Розпочинайте пошук зі статей, що об'єднано у Главі 1 Розділу 1 Кодексу.

9) Стисло викладіть правила заміни неналежної сторони в адміністративному судочинстві.

10) Визначте основні процесуальні права та обов'язки, що закріплено за позивачем й відповідачем в адміністративній справі. Чи вважаєте Ви, що через їх закріплення досягається рівність позивача і відповідача у їх процесуальних можливостях? Відповідь обґрунтуйте.

11) Сформулюйте своє визначення третім особам?

12) Назвіть характеристики третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, й третіх осіб, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору. Такі характеристики сформулюйте, відповівши на наступні запитання: а) Хто ініціює вступ (залучення) третіх осіб? б) Хто має зазначити підстави для вступу (залучення) третіх осіб? в) Яке судове рішення виносять у разі вступу (залучення) третіх осіб? г) Коли можуть вступити (бути залученими) треті особи? г) Чи потрібно розпочинати розгляд справи спочатку після вступу (залучення) третіх осіб?

13) Визначте основні процесуальні права та обов'язки третіх осіб. Чи відрізняються права та обов'язки третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги, від прав та обов'язків третіх осіб, які такі вимоги не заявляють? Чим права та обов'язки третіх осіб відрізняються від прав та обов'язків сторін адміністративної справи?

III. Завдання для письмового виконання

Розв'яжіть запропоновану нижче ситуацію.

Ситуація:

ОСОБА звернулася до адміністративного суду із позовом до суб'єкта владних повноважень_1 (СВП_1) про визнання бездіяльності протиправною і зобов'язання вчинити певні дії.

У ході підготовчого засідання відповідач – СВП_1 повідомив суду, що внаслідок проведеної реорганізації він не компетентний вчиняти дії, вказані ОСОБОЮ у позовних вимогах; тепер на такі дії уповноважено Суб'єкта владних повноважень_2 (СВП_2).

Під час проведення підготовчого засідання позивач був відсутній.

З огляду на зазначене суд виніс ухвалу, якою залучив до участі у справі СВП_2 у якості другого відповідача.

Чи правильно вчинив суд?

З а н я т т я 10. Форми адміністративного судочинства.

Види адміністративних справ

I. Література за темою заняття

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 194–244. URL: <https://independent.academia.edu/NadiyaPysarenko>.

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 145–148.

Писаренко Н. Б. Засади адміністративного судочинства (сучасний український контекст) : монографія. Харків : Право, 2019. С. 174–179. URL: <https://independent.academia.edu/NadiyaPysarenko>.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) й на підставі їх аналізу підготуйте відповіді на наступні питання.

1) Зважаючи на визначення поняття «адміністративна справа незначної складності», наведене у п. 20 ч. 1 ст. 4 Кодексу, назвіть ознаки такої справи.

З урахуванням цих ознак спробуйте сформулювати визначення поняття «складна адміністративна справа».

Наведіть приклади справ незначної складності та складних справ.

Яка форма адміністративного судочинства є придатною для розгляду і вирішення (а) справ незначної складності та (б) складних справ?

2) Зважаючи на визначення поняття «типові адміністративні справи», наведене у п. 21 ч. 1 ст. 4 Кодексу, назвіть ознаки таких справ.

Яка форма адміністративного судочинства є придатною для розгляду і вирішення типових справ?

3) Зважаючи на визначення поняття «зразкова адміністративна справа», наведене у п. 22 ч. 1 ст. 4 Кодексу, назвіть ознаки такої справи.

Наведіть приклади зразкових справ. Для цього скористайтесь інформацією, розміщеною на офіційному веб-сайті Верховного Суду (коректні посилання – https://supreme.court.gov.ua/supreme/inshe/zrazkovi_spravu/; також див. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zrazkovi_spravi.pdf; https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zrazkovi_spravi_1.pdf)

Яка форма адміністративного судочинства є придатною для розгляду і вирішення зразкових справ?

4) Спробуйте сформулювати визначення поняття «термінова адміністративна справа».

Наведіть приклади термінових справ.

Яка форма адміністративного судочинства є придатною для розгляду і вирішення термінових справ?

III. Завдання для письмового виконання

Розв'яжіть запропоновану нижче ситуацію за схемою.

Ситуація:

ОСОБА звернулася до адміністративного суду із позовною заявою до Центральної виборчої комісії (ЦВК) про визнання бездіяльності протиправ-

ною та зобов'язання вчинити дії.

У позовній заяві йшлося про протиправність бездіяльності ЦВК, яка виявилася в тому, що ЦВК не було розглянуто заяву ОСОБА про надання дозволу громадській організації мати офіційних спостерігачів під час виборів Президента України.

До позовної заяви ОСОБА додав клопотання про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження.

Суд прийняв позовну заяву до розгляду та відкрив провадження у справі, зазначивши у відповідній ухвалі, що будь-які підстави для залишення позовної заяви без руху, її повернення або для відмови у відкритті провадження в справі відсутні.

В ухвалі суд також відмовив у задоволенні клопотання про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження, вказав що справу розглядатиме за правилами загального позовного провадження колегією із 3 суддів. Суд визначив дату, час і місце проведення підготовчого засідання й встановив для відповідача у справі – ЦВК – строк для подання відзиву на позовну заяву із доказами його обґрунтування.

Чи відповідають дії суду законові?

З а н я т т я 11. Звернення до адміністративного суду (право на звернення та способи судового захисту)

I. Судові акти та література за темою заняття

Рішення Конституційного Суду України від 25 листопада 1997 р. у справі за конституційним зверненням громадянки Дзюби Галини Павлівни щодо офіційного тлумачення частини другої статті 55 Конституції України та статті 248² Цивільного процесуального кодексу України (справа громадянки Дзюби Г. П. щодо права на оскарження в суді неправомірних дій посадової особи). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-97#Text>.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гарнага проти України» від 16 травня 2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_960#Text.

Про Довідку щодо вивчення та узагальнення практики застосування адміністративними судами положень Закону України від 22 березня 2012 р.

№ 4572-VI «Про громадські об'єднання» : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України № 15 від 18 вересня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015760-15#Text>.

Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 10 жовтня 2013 р., судова справа № 2-а-3119/11. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/34194750>.

Постанова Полтавського окружного адміністративного суду від 23 березня 2017 р., судова справа № 816/2196/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65769378>.

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 165–168.

Кравчук В. Чи є безмежним право на захист в адміністративному суді. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/136669-chi-ye-bezmezhnim-pravo-na-zakhist-v-administrativnomu-sudi>.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) й на підставі їх аналізу підготуйте розгорнуті відповіді на наступні запитання.

- 1) Хто є суб'єктом права на звернення до адміністративного суду?
- 2) Що є підставою для звернення до адміністративного суду? При відповіді на дане питання окрему увагу зверніть на підставу для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.
- 3) Чи є порушення прав, свобод або законних інтересів неодмінною умовою для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень? За яких умов суб'єкт владних повноважень вправі звернутися до адміністративного суду?
- 4) Які способи судового захисту прав, свобод чи законних інтересів закріплено у положеннях Кодексу?
- 5) Хто із суб'єктів адміністративного судочинства визначає спосіб захисту порушених прав, свобод або законних інтересів?
- 6) За яких умов суд вправі визначити спосіб захисту порушених прав,

свобод або законних інтересів, що не закріплений у положеннях Кодексу?

7) Чи вважаєте Ви, що приписи статей 5 та 245 Кодексу пов'язані між собою? Якщо так, то поясніть, в чому це виявляється і яке практичне значення має встановлення такої пов'язаності.

III. Завдання для письмового виконання

Розв'яжіть запропоновану нижче ситуацію.

Ситуація:

Студент 4-го курсу першого (бакалаврського) освітньо-кваліфікаційного рівня, який отримує освіту за спеціальністю «Філософія», вирішив звернутися до адміністративного суду з метою скасування обмежень, встановлених Міністерством освіти і науки України (Міністерство) стосовно вступу на правничу магістратуру.

Зокрема, студент має намір оскаржити затверджені Міністерством Умови прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2021 р., відповідно до яких, для здобуття ступеня магістра за спеціальністю «Право» приймаються особи, які здобули ступінь бакалавра з спеціальностей «Право» або «Міжнародне право».

Висловіть свою точку зору відносно перспектив такого звернення.

Визначте способи судового захисту, які є прийнятними в описаній ситуації. Сформулюйте позовні вимоги, які можуть бути висунуті у даному випадку.

З а н я т т я 12. Позовне провадження (строки звернення до суду, заяви по суті справи)

I. Література за темою та посилання на корисні веб-ресурси

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 147–194. URL: <https://independent.academia.edu/NadiyaPysarenko>.

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 165–169.

Строки звернення до адміністративного суду: вебінар за участю судді Верховного Суду Володимира Кравчука. I. Запис – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VkxfkJkZN4E>; II. Презентація – URL: <https://uba.ua/documents/1%D0%92.%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf>.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) й на підставі їх аналізу підготуйте відповіді на наступні запитання.

1) В яких нормативно-правових актах визначено строки звернення до адміністративного суду? Наведіть приклади нормативних положень, що закріплюють такі строки.

2) Чи можна поновити строк звернення до адміністративного суду? Якщо так, то назвіть суб'єктів адміністративного судочинства, які можуть заявляти про порушення строку, а також послідовно опишіть, хто і які діє має вчинити для того, щоб питання про поновлення строку було вирішено.

3) Які групи письмових заяв учасників справи вирізняє в Кодексі? Назвіть види письмових заяв учасників справи кожної з груп.

4) Надайте характеристику кожному виду заяв по суті справи з огляду на такі їх характеристики: (а) суб'єкт, (б) підстава, (в) час, (г) черговість подання, (д) наслідки неподання.

5) Надайте характеристику кожному виду заяв з процесуальних питань з огляду на такі їх характеристики: (а) підстава та (б) час подання.

6) Чи можна систематизувати вимоги, що висувають до позовної заяви? Спробуйте це зробити.

7) Чи є подібними вимоги, які висувають до всіх інших (крім позовної заяви) заяв по суті справи? Спробуйте систематизувати вимоги, що висувають до всіх інших (крім позовної заяви) заяв по суті справи.

III. Завдання для письмового виконання

Розв'яжіть запропоновану нижче ситуацію.

Ситуація:

Суддя відкрив провадження у справі за позовом Р. до суб'єкта владних повноважень про визнання протиправною бездіяльності та зобов'язання вчинити певні дії. У відповідній ухвалі було встановлено строк, протягом якого відповідач мав надати відзив на позовну заяву. Відповідач не надав відзив у встановлений строк без поважних причин.

Як може вчинити суддя? Запропонуйте кілька варіантів дій судді.

З а н я т т я 13. Позовне провадження (відкриття провадження у справі)

I. Література за темою

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 147–194. URL: <https://independent.academia.edu/NadiyaPysarenko>.

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 170–179.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) й на підставі їх аналізу підготуйте відповіді на наступні запитання.

- 1) Які процесуальні етапи наповнюють загальне позовне провадження?
- 2) Які процесуальні дії наповнюють етап відкриття провадження в справі? Спробуйте записати відповідну послідовність дій або представити її

схематично.

3) Складіть перелік судових рішень, що приймають на етапі відкриття провадження в справі.

Визначте види судових рішень, які приймають на завершення етапу відкриття провадження в справі. Встановіть, за яких умов приймають кожне з них.

4) Спробуйте систематизувати інформацію, яка має бути вміщена в ухвалі про прийняття позовної заяви до розгляду і відкриття провадження у справі.

III. Завдання для письмового виконання

Вирішіть питання про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження в ситуації, що описана нижче.

Складіть проект ухвали, яку постановить суддя щодо описаної ситуації.

Ситуація:

Постановою суду Н. притягнутий до адміністративної відповідальності за дрібне хуліганство. Н. не оспорював факт вчинення даного правопорушення, а також вид та розмір накладеного на нього адміністративного стягнення.

Разом з тим Н. вважав, що до нього неправомірно застосовано адміністративне затримання як захід забезпечення провадження в справі про дрібне хуліганство.

Н. звернувся до адміністративного суду із позовною заявою до Органу внутрішніх справ, третя особа – Посадова особа_1, в якому просив:

а) визнати протиправними дії, вчинені Посадова особа_1 у зв'язку із його затриманням;

б) відшкодувати шкоду у розмірі XX грн, завдану такими діями.

До позовної заяви, датованої 27 лютим 2021 р., Н., крім інших необхідних документів, додав оригінал протоколу про адміністративне затримання, складений Посадова особа_1 30 січня 2021 р.

При вирішенні питання про прийняття даної позовної заяви до розгляду та відкриття провадження в справі виходьте з того, що заява та

документи, які до неї додано, відповідають вимогам, встановленим статтями 160 та 161 Кодексу.

**Приклад ухвали про прийняття позовної заяви до розгляду
та відкриття провадження у справі**

Шостий апеляційний адміністративний суд

УХВАЛА

про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі

« ____ » _____ 2019 року
_____/_____/19

Справа №

_____ год. _____ хвил.

Суддя Шостого апеляційного адміністративного суду ХХ, перевіrivши подану до суду позовну заяву ОСОБА_1 до Центральної виборчої комісії про визнання протиправною бездіяльності та зобов'язанні вчинити дії із доданими до неї документами, –

ВСТАНОВИВ:

____.____.2019 о ____ год. ____ хвил. до Шостого апеляційного адміністративного суду надійшла позовна заява

ОСОБА_1 (із вказівкою найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові за його наявності для фізичних осіб) сторін, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання (для фізичних осіб) (далі – позивач)

до

Центральної виборчої комісії (із вказівкою місцезнаходження) (далі – відповідач)

про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії.

Позивач звернувся із зазначеною заявою, оскільки вважає протиправною бездіяльність відповідача, яка виявилася в тому, що відповідачем не було розглянуто заяву позивача від _____.____.2019 про надання дозволу громадській організації мати офіційних спостерігачів під час виборів Президента України.

Позовна заява подана ОСОБОЮ_1, яка має адміністративну процесуальну дієздатність.

Позовна заява відповідає вимогам, встановленим статтями 160 та 161 КАС України.

Спір щодо оскарження бездіяльності Центральної виборчої комісії є таким, що пов'язаний із виборчим процесом, а тому позовну заяву, подану з проханням його розв'язати, належить розглядати за правилами адміністративного судочинства.

Позовну заяву подано із дотриманням правил територіальної юрисдикції (підсудності) до Шостого апеляційного адміністративного суду.

Позовну заяву подано у строк, встановлений КАС України.

Будь-які підстави для залишення позовної заяви без руху, її повернення або для відмови у відкритті провадження в справі відсутні.

З огляду на викладене суддя вважає, що наявні підстави для прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі.

Керуючись статтями 160, 161, 171, 273 та 277 КАС України, суддя, –

УХВАЛИВ:

1. Прийняти позовну заяву до розгляду та відкрити провадження в справі за № ____/____/19.
2. Справа розглядатиметься за правилами загального позовного провадження колегією із 3-х суддів. Головуючий суддя ХХ, судді ХХ.
3. Підготовче засідання призначити на _____.2019 о ____:____. Засідання відбудеться у приміщенні Шостого апеляційного адміністративного суду за адресою: _____, зал судових засідань № ____.
4. Встановити для відповідача у справі – Центральної виборчої комісії – строк для подання відзиву на позовну заяву із доказами його обґрунтування до ____ год. ____ хвил. _____.2019.
5. Відзив на позовну заяву повинен відповідати вимогам статті 162 КАС України, а додані докази статтям 94 та 99 КАС України.
6. Копія відзиву та доданих до нього документів повинна бути надіслана (надана) позивачеві одночасно з надісланням (наданням) відзиву до суду електронним зв'язком та/або вручена у судовому засіданні.
7. Відповідно до частини 6 статті 162 та частини 2 статті 175 КАС України у разі ненадання відповідачем відзиву у встановлений судом строк без поважних причин суд має право вирішити спір за наявними у справі матеріалами.

8. Сторони можуть отримати інформацію щодо справи за веб-адресою: http://court.gov.ua/fair/sud_____.

9. Копію ухвали та повістки про виклик до суду надіслати сторонам на електронні адреси, зазначені в позовній заяві, повідомити їх про дату, місце та час підготовчого засідання телефонним зв'язком.

10. Копію позовної заяви та доданих до неї документів надіслати відповідачу на офіційну електронну адресу/електронну адресу.

11. Ухвала набирає законної сили з моменту її підписання.

12. Ухвала може бути оскаржена у разі порушення правил територіальної юрисдикції (підсудності) в порядку та у строки, встановлені статтями 272 та 278 КАС України.

13. До дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи ухвала суду оскаржується до Верховного Суду через Шостий апеляційний адміністративний суд відповідно до підпункту 15.5 пункту 15 Розділу VII Перехідних положень КАС України.

Суддя (підпис)

З а н я т т я 14. Позовне провадження (підготовче провадження)

I. Література за темою

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 163–181. URL: <https://independent.academia.edu/NadiyaPysarenko>.

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 176–179.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) й на підставі їх аналізу підготуйте відповіді на наступні запитання.

- 1) Які завдання підготовчого провадження закріплено у Кодексі?
- 2) Які процесуальні дії наповнюють підготовче провадження? Спробуйте записати відповідну послідовність дій або представити її схематично.
- 3) Складіть перелік судових рішень, що ухвалюють у підготовчому

провадженні.

4) Визначте види судових рішень, які приймають на завершення підготовчого провадження. Встановіть, за яких умов приймають кожне з них.

5) Спробуйте систематизувати інформацію, яка має бути вміщена в ухвалі про закриття підготовчого провадження і призначення справи до розгляду по суті.

III. Завдання для письмового виконання

Визначте, які рішення повинен або вправі ухвалити суд у наведених нижче ситуаціях. Кожну свою відповідь підкріпіть посиланням на положення Кодексу адміністративного судочинства України.

Ситуації:

- 1) У підготовчому засіданні позивач відмовився від позову.
- 2) У підготовчому засіданні відповідач визнав позов.
- 3) У підготовчому засіданні сторони подали спільну заяву про примирення.
- 4) У підготовчому засіданні відповідач подав заяву про умови примирення, а позивач – письмову згоду з цими умовами.
- 5) У підготовчому засіданні сторони заявили про намір повністю врегулювати спір на підставі взаємних поступок, однак просили надати їм час, необхідний для визначення умов примирення.
- 6) До початку підготовчого засідання сторони заявили про намір врегулювати спір на підставі взаємних поступок, однак просили, щоб таке врегулювання відбулося за участю судді.
- 7) Під час підготовчого провадження відповідач, який не є суб'єктом владних повноважень, пред'явив зустрічний позов.
- 8) У підготовчому засіданні не з'явився учасник справи, щодо якого немає відомостей про вручення йому повідомлення про дату, час і місце засідання.
- 9) У підготовчому засіданні вперше не з'явився учасник справи, який знав про дату, час і місце засідання, і який повідомив про причини неявки (останні

судом визнано поважними).

10) У підготовчому засіданні з'ясувалося, що особа, яка не є учасником судового процесу, не подала витребуваних судом доказів.

11) У підготовчому засіданні з'ясувалося, що необхідно витребувати нові (додаткові) докази.

12) Позивач, який є суб'єктом владних повноважень, не повідомивши про причини, не прибув у підготовче засідання і від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності.

13) Позивач у визначений строк без поважних причин не подав витребувані судом докази.

14) Відповідач – суб'єкт владних повноважень – у підготовчому засіданні довів, що порушення, спричинені його діями, ним виправлені, і це призвело до повного відновлення права, про захист якого просив позивач.

З а н я т т я 15. Позовне провадження (розгляд справи по суті)

I. Література за темою

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 182–189. URL: <https://independent.academia.edu/NadiyaPysarenko>.

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 179–183.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) й на підставі їх аналізу підготуйте відповіді на наступні запитання.

1) В чому полягає завдання такого процесуального етапу як розгляд адміністративної справи по суті?

2) Протягом якого строку з дня відкриття провадження в адміністративній справі суд має розпочати її розгляд по суті?

3) Протягом якого строку суд має розглянути адміністративну справу з дня початку її розгляду по суті?

4) За яких умов розгляд адміністративної справи по суті відбувається у порядку письмового провадження?

5) Які процесуальні дії наповнюють етап розгляду справи по суті? Спробуйте записати відповідну послідовність дій або представити її схематично.

6) Складіть перелік ухвал, які викладають окремими документами на етапі розгляду справи по суті.

7) Визначте, які судові рішення приймають на завершення розгляду справи по суті. Встановіть, за яких умов приймають кожне з них.

III. Завдання для письмового виконання

Розв'яжіть запропоновану нижче ситуацію.

Ситуація:

В ухвалі про закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду по суті суддя за погодженням із сторонами визначив дату і час проведення судового засідання.

Всі учасники справи були належним чином повідомлені про дату, час і місце проведення судового засідання. Жоден з учасників справи у судове засідання не з'явився; причин неявки вони не повідомили. Втім у судове засідання з'явилися свідки, викликані за клопотанням відповідача, й спеціаліст, призначений судом для надання консультацій.

Які процесуальні дії за таких обставин може вчинити суддя?

З а н я т т я 16. Позовне провадження (судові рішення)

I. Судові акти та література за темою

Рішення Європейського суду з прав людини «Проніна проти України» від 18 липня 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_096#Text.

Рішення Європейського суду з прав людини «Бочан проти України» від 3 травня 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_209#Text.

Рішення Європейського суду з прав людини «Серявін та інші проти України» від 10 лютого 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_672#Text.

Про судові рішення в адміністративній справі: постанова Пленуму Вищого адміністративного Суду України від 20 травня 2013 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007760-13#Text>.

Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. С. 189–194. URL: <https://independent.academia.edu/NadiyaPysarenko>.

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 185–190.

Берназюк Я. Поняття та критерії мотивованості судового рішення як однієї з гарантій дотримання судами принципу верховенства права. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/635136/>.

Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень. URL: https://court.gov.ua/userfiles/visn_11_2008.pdf.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) й на підставі їх аналізу підготуйте відповіді на наступні запитання.

1) Які види судових рішень приймають на завершення розгляду адміністративної справи в суді першої інстанції? Дайте визначення кожному з видів таких рішень.

2) У яких випадках розгляд адміністративної справи в суді першої інстанції завершується постановленням ухвали? Назвіть підстави для постановлення ухвал, якими завершують розгляд справи.

3) Які вимоги висувають до судових рішень? В чому полягає сутність кожної з таких вимог?

4) З яких частин складаються судові рішення? Надайте характеристику кожній з частин рішення суду.

5) Які повноваження має суд при вирішенні справи? Порівняйте частину 1 статті 5 із частиною 1 статті 245 Кодексу. Чи вбачаєте Ви взаємозв'язок між зазначеними приписами? Якщо так, то в чому він полягає.

6) У яких випадках суд може ухвалити додаткове судове рішення?

7) Як суд може виправити описки та очевидні арифметичні помилки у судовому рішенні?

8) Чи може суд роз'яснювати своє рішення? Якщо так, то сформууйте послідовний перелік правил щодо такого роз'яснення.

9) Спробуйте сформуувати послідовний перелік правил, що унормовують порядок ухвалення судового рішення.

10) Спробуйте сформуувати послідовний перелік правил, що унормовують порядок проголошення судового рішення.

11) Спробуйте сформуувати послідовний перелік правил, що унормовують порядок вручення судового рішення.

12) Коли судові рішення суду першої інстанції набирають законної сили?

III. Завдання для письмового виконання

Розв'яжіть запропоновану нижче ситуацію.

Ситуація:

14 лютого 2020 р. суд завершив розгляд адміністративної справи по суті у порядку загального позовного провадження.

В судовому засіданні у присутності всіх учасників справи було проголошено скорочене рішення суду, тобто тільки його вступна та резолютивна частини. Суд повідомив учасникам справи, що у повному обсязі рішення буде складено 21 лютого 2020 р.

Жоден з учасників справи не звернувся із заявою про вручення йому

копії повного рішення під розписку безпосередньо в суді.

У позовній заяві були зазначені офіційні електронні адреси всіх учасників справи.

Які дії має вчинити суд для вручення копій рішення учасникам справи? Визначте дату, яка вважатиметься датою вручення копій рішення учасникам справи.

З а н я т т я 17. Провадження з перегляду судових рішень в адміністративних справах: огляд

I. Література, судові акти та матеріали за темою

Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. С. 190–197.

Постанова Верховного Суду від 22 листопада 2019 р., судова справа № 461/5908/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85836083>.

Перегляд судових рішень Великою Палатою Верховного Суду на підставі рішень Європейського суду з прав людини : презентація судді Великої Палати Верховного Суду Олега Ткачука (м. Київ, 11 вересня 2020 р.). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/prezentatsia_Tkachuk.pdf.

II. Завдання, що НЕ потребує письмового виконання

Ознайомтеся із відповідними положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) й на підставі їх аналізу підготуйте відповіді на наступні запитання.

1) Які види проваджень з перегляду рішень в адміністративних справах описано в Кодексі?

2) Хто може ініціювати перегляд судового рішення в адміністративній справі?

3) Систематизуйте інформацію щодо строків на оскарження судових рішень з огляду на вид провадження з їх перегляду.

4) Які процесуальні етапи та дії наповнюють апеляційне провадження? Спробуйте записати відповідну послідовність етапів та дій або представити її

схематично.

5) Які процесуальні етапи та дії наповнюють касаційне провадження? Спробуйте записати відповідну послідовність етапів та дій або представити її схематично.

6) Спробуйте порівняти апеляційне та касаційне провадження з точки зору наявності та/або відсутності певних процесуальних етапів та дій у їх «складі».

7) Які повноваження надано суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги на судові рішення?

8) Які повноваження надано суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги?

9) Сформуйте загальне і для апеляційного, і для касаційного провадження правило набрання законної сили рішеннями судів відповідних інстанцій.

III. Завдання для письмового виконання

Розв'яжіть запропоновану нижче ситуацію.

Ситуація:

14 січня 2019 р. судом завершено розгляд справи за позовом А. до митниці про визнання протиправною та скасування постанови у справі про порушення митних правил. Розгляд справи відбувся за відсутності сторін: позивач подав відповідну заяву; відповідач був належним чином повідомлений, однак у судові засідання не з'явився.

Рішенням суду у задоволенні позовних вимог відмовлено повністю.

Позивач отримав копію рішення суду 24 січня 2019 р. 1 лютого 2019 р. він подав апеляційну скаргу.

Вирішіть питання про можливість відкриття апеляційного провадження з огляду на те, що дана справа згідно з приписами Кодексу є терміновою.

II. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню матеріалу з навчальної дисципліни та формуванню навичок і вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи є:

доопрацювання матеріалів лекцій та робота з рекомендованою літературою;

підготовка до практичних занять, виконання завдань за темами практичних занять, підготовка індивідуальної роботи з навчальної дисципліни;

робота в інформаційних мережах, зокрема, ознайомлення із судовими рішеннями в адміністративних справах, розміщеними в Єдиному державному реєстрі судових рішень, а також із релевантними рішеннями Європейського суду з прав людини, оприлюдненими на сайті Міністерства юстиції України.

III. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Нормативно-правові акти

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, ратифікована Верховною Радою України. Див.: Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17 липня 1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 40. Ст. 263; офіційний переклад тексту Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року див.: *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ст. 2371.
2. Кодекс адміністративного судочинства України : прийм. Верховною Радою України 6 липня 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
5. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 червня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
6. Про судовий збір : Закон України від 8 липня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>.

Основна література

1. Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2016. 312 с.
2. Зошит для лекцій з адміністративного судочинства. Частина 1 /уклад. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2017. 40 с.
3. Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / І. М. Балакарева, М. І. Белікова, І. В. Бойко та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків : Право, 2020. 238 с.
4. Адміністративне процесуальне право України : навчально-методичний посібник / І. О. Картузова, Д. А. Козачук, А. Ю. Осадчий, Г. М. Сарибасва. Одеса : Фенікс, 2016. 400 с.
5. Смокович М. І., Бевзенко В. М. Адміністративний процес України : теорія, практика судочинства : підруч. / за заг. ред. В. М. Бевзенка. Київ : Дакор, 2020. 1346 с.
6. Писаренко Н. Б., Сьоміна В. А. Адміністративно-правові спори (удо-

сконалення порядку вирішення) : моногр. 2-ге вид., зі змін. та допов. Харків : Право, 2012. 136 с.

7. Писаренко Н. Б. Засади адміністративного судочинства (сучасний український контекст) : моногр. Харків : Право, 2019. 248 с.

Додаткова література

1. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. Київ : ВПОЛ, 2004. 960 с.

2. Єресько Л. Верховенство права як результат судової практики: погляди А. Дайсі. *Юридична Україна*. 2016. № 11-12. С. 68–81.

3. Константий О. В. Проблеми захисту в адміністративному судочинстві суб'єктивних прав, свобод і законних інтересів : монографія. Київ : Істина, 2015. 544 с.

4. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2011. 1352 с.

5. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : навч. посіб. / за заг. ред. Куйбіди Р. О., Шишкіна В. І. Київ : Старий світ, 2006. 576 с.

6. Петришин О. Судова практика як джерело права в Україні: проблеми теорії. *Вісник Верховного Суду України*. 2016. № 12. С. 11–14.

7. Писаренко Н. Верховенство права, конвенційні гарантії справедливого суду та принципи адміністративного судочинства. *Право України*. 2019. № 4. С. 55–76.

8. Пухтецька А. А. Актуальні питання тлумачення та застосування принципу верховенства права в адміністративному судочинстві. *Часопис Київського університету*. 2009. № 1. С. 116–125.

9. Руководство по статье 6 Конвенции. Право на справедливое судебное разбирательство (гражданско-правовой аспект). Guide on article 6. Right to a Fair Trial (civil limb). URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ENG.pdf.

10. Смокович М. І. Визначення юрисдикції адміністративних судів та розмежування судових юрисдикцій : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 304 с.